

Regionalne konsultacije s umetnicima o nasleđu prošlosti

Beograd, Srbija

16. decembar 2006.

Konsultacije su organizovali Fond za humanitarno pravo, pozorišni reditelj i profesor režije na Akademiji scenskih umjetnosti u Sarajevu, BiH, Haris Pašović i Nenad Prokić, dramski pisac i profesor na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu, Srbija. Učesnici (27) su bili reditelji, pisci, glumci, dizajneri i jedna plesačica/koreografkinja, iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije, Slovenije i sa Kosova. Uvodničari su bili Haris Pašović, Nenad Prokić i Nataša Kandić (Fond za humanitarno pravo, Srbija). O skupu su izvestili Danas, Mreža, B92 i SEE Cult.

Umetnici imaju odgovornost u odnosu na činjenice, prema sebi i javnosti.

Ja mislim da je naš zadatak da govorimo istinu i da to društvo od nas očekuje i onda kada se sa tom istinom ne slaže. (Haris Pašović, pozorišni reditelj iz BiH, Regionalne konsultacije s umetnicima, Beograd, Srbija, 16.decembar 2006.)

Postoje činjenice. O njima nema raspravljanja. Tu se otvara širok i bitan prostor za odgovornost. Utvrđivanje, otkrivanje i poštovanje činjenica je ozbiljan i hvale vredan posao, prvenstveno za nauku, za istraživače. Umetnicima i filozofima ostaje drugi, ne manje važan deo odgovornosti zasnovane na činjenicama: razotkrivanje i razobličavanje podvale i prevare. Meni se čini da je umetnik po definiciji tužibaba i da je dobro da svako ko angažovanom umetnošaću hoće da se bavi prihvati tu činjenicu o sebi i svom poslu. (Lazar Stojanović, filmski reditelj iz Srbije, Regionalne konsultacije sa umetnicima, Beograd, Srbija, 16.decembar 2006.)

Dakle mi možemo obnoviti fasade zgrada, mi možemo izgraditi autoputeve, mi možemo ukinuti jedni drugima pasoše i tako dalje, ali sve dok ne srušimo ove mentalne blokade, dok ne račistimo, dok jedni drugima ne kažemo šta smo jedni drugima učinili, šta smo uradili, gdje smo jedni druge povrijedili, sve do tog trenutka budućnost ovde nije moguća. I ja zato smatram da je umjetnička odgovornost prvenstveno u jednoj umjetničkoj hrabrosti suočavanja sa istinom, u konfrontaciji sa tom prošlošću a ne u bježanju od te prošlosti. (Dino Mustafić, pozorišni reditelj iz BiH, Regionalne konsultacije sa umetnicima, Beograd, Srbija, 16.decembar 2006.)

Kada govorimo o odgovornosti umetnika pitanje je na koju vrstu odgovornosti mislimo. Prema kome je umetnik odgovoran. Ja mislim da je odgovoran prvo i pre svega, prema samome sebi a onda ako malo šire posmatramo, pošto je javna ličnost, odgovoran je i prema javnosti, šta čini, šta govori. (Filip David, pisac iz Srbije, Regionalne konsultacije sa umetnicima, Beograd, Srbija, 16.decembar 2006.)

Umetnici iz država bivše Jugoslavije stvaraju u kontekstu masovnih grobnica i ratnih zločina.

Mi stvaramo u jednom kontekstu u kome je ratni zločin dio naše svakodnevice, u kojem su masovne grobnice i pronalazak novih masovnih grobnica svakodnevna vijest na našim televizijama, u novinama. Mi svi koji smo stariji od 40 godina pamtimo jedan kulturni prostor u

kojem smo mi živjeli i radili, čije smo znali i prednosti i probleme i sa kojim smo se nosili na jedan način, a bili smo često i sretni u tom kulturnom prostoru. Bili smo i nesretni. Bilo je ljudi koji su jako, jako bili izloženi velikoj represiji. (Haris Pašović, pozorišni reditelj iz BiH, Regionalne konsultacije sa umetnicima, Beograd, Srbija, 16.decembar 2006.)

Mislim da će se desiti mnogo pozitivnih stvari bez ikakvog guranja, ukoliko one prirodno postoje. Jer, ja sam umjetnik samo kroz svoje djelovanje i čak imam podosta poteškoća da ekspliciram teoretski vrlo jednostavne stvari, ukoliko ih neću praktično uraditi. Dakle, moja umjetnička praktična potreba kao i mojih kolega, može obnoviti taj kulturni prostor. (Pjer Žalica, filmski reditelj iz BiH, Regionalne konsultacije sa umetnicima, Beograd, Srbija, 16.decembar 2006.)

Recimo, mi kad gledamo iz Bosne, nekad je Banja Luka nama dalja, nažalost, nego Njujork. Beograd nam je bio svih ovih godina mnogo, mnogo dalje nego London ili Njujork. Sad je to malo manje. Sad su ipak stvari sredile, evo tu smo, dolazimo, posjećujemo se. (Haris Pašović, pozorišni reditelj iz BiH, Regionalne konsultacije sa umetnicima, Beograd, Srbija, 16.decembar 2006.)

Došao je Atelje 212 sa tekstom Art Jasmine Reze. Možete misliti ironije. Prvo gostovanje, tekst Jasmine Reze Art dolazi uz posredstvo švaicarske ambasade. na Vječnoj vatri, pored Titove, dva tenka su bila, transporter, da obezbjeđuju umjetnike Ateljea 212 koji to izvode u Sarajevu. Na toj izvedbi je bilo vrlo malo kolega iz pozorišta, iz Sarajeva, jer smo mi na neki način izignorirali to. Ja sam bio veliki protivnik tog dolaska i to nikada nisam vodio zapravo kao gostovanje Ateljea 212, jer se dogodilo upravo tim nekim političkim diktatom koji je tada bio od međunarodne zajednice. (Dino Mustafić, pozorišni reditelj iz BiH, Regionalne konsultacije sa umetnicima, Beograd, Srbija, 16.decembar 2006.)

Rekonstituiranje lokalnog, regionalnog prostora na kulturnom planu je nešto što je neizbježno zbog toga što lokalne sredine, bila ona zagrebačka, sarajevska, beogradska ili neka druga jednostavno nisu dovoljno velike da bi se ostvarila intenzivnija kulturna proizvodnja. (Maroje Mrduljaš, vizuelni umetnik iz Hrvatske, Regionalne konsultacije sa umetnicima, Beograd, Srbija, 16.decembar 2006.)

Spadam u ljude koji priznaju da im je veoma teško pao raspad jednog kulturnog prostora u okviru koga smo primali vrlo dragocene utiske jedni o drugima i impulse. Meni je mala bila i ona bivša država a da ne govorim o ovoj koju mogu u jednom rasklimatanom automobilu da pređem za par sati. Ja sam se snalazio na svoje načine, kao i vi na svoje. Nadam se da se nisam raspao i ja sa tim prostorom i sad otvaram raspravu o tom prostoru, o onom šta se dogodilo, o nama, o našoj umetničkoj i ljudskoj odgovornosti; nadam se ne toliko o onom što je prošlo, koliko o onome što je sada i o onome što dolazi, jer ako smo zakazali ili smo jednostavno bili nemoćni, kakva je sada naša odgovornost pred onim što dolazi? (Nenad Prokić, profesor na Fakultetu dramskih umetnosti, Srbija, Regionalne konsultacije sa umetnicima, Beograd, Srbija, 16.decembar 2006.)

Moje lično iskustvo je da mi je bilo mnogo lakše djelovati ranije, za vrijeme rata, nego danas, jer su nekad stvari bile jasnije i sve je bilo vrlo izrazitih boja. Imao sam osjećaj misije u onome što

radim. (Pjer Žalica, filmski reditelj iz BiH, Regionalne konsultacije sa umetnicima, Beograd, Srbija, 16.decembar 2006.)

Mladim umetnicima u Hrvatskoj je potreban kulturni prostor koji uvažava njihove potrebe.

Da li ću ja sada svu svoju energiju utrošiti tako da zapravo dajem svoju reakciju na prošlost i na to cijelo političko naslijeđe ili na razvoj suvremenog plesa u Hrvatskoj i regiji i djelovati da se u tom smjeru ide, da se grade plesni centri, da idemo u kakvu-takvu budućnost koja će uopće dati priliku mladom čovjeku da neku reakciju na prošlost. (...) Da bi mi sad trebali reflektirati to naslijeđe prošlosti a niti nemamo budućnost. Mislim nije nam to baš tema koja nam je prva na listi. (Tamara Curić, plesačica, koreografkinja i pedagoškinja suvremenog plesa iz Hrvatske, Regionalne konsultacije sa umetnicima, Beograd, Srbija, 16.decembar 2006.)

Umetnici imaju ulogu u izgradnji istorijskog pamćenja koje će biti garancija da se masovne grobnice neće ponoviti.

Šta ako nam se dogodi da najviše u stvaranju tog istorijskog pamćenja učestvuju političke elite koje su dobrim delom odgovorne za nasleđe koje imamo i da učestvuju oni koji se bave pisanjem, tumačenjem i analizom nasleđa na način da pravdaju i zapravo štite to nasleđe, šta će se dogoditi ako oni imaju u svemu tome prevagu i da li ima mehanizama i načina da se tome suprotstave svi oni, uključujući i umetnike, i da se stvori istorijsko ili gradi istorijsko pamćenje koje će da bude garancija da se zločin i masovne grobnice nikada više ne ponove. (Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Srbija, Regionalne konsultacije sa umetnicima, Beograd, Srbija, 16.decembar 2006.)

Lično mislim da umjetnička istina može puno da pomogne u stvaranju istorijskog pamćenja koje će ostati sutra kao prava istina mojoj ćerci koja sada ima dvije godine i zbog toga mi je jako stalo da utičem koliko mogu na to. (Duško Mazalica, glumac iz BiH, Regionalne konsultacije sa umetnicima, Beograd, Srbija, 16.decembar 2006.)

Nemojte me pogrešno razumjeti ali bojim se da će jedino naslijeđe prošlosti ovdje biti ratna odšteta. Ratna odšteta može direktno da utiče na industriju, umjetničku industriju i produkciju u mojoj zemlji, recimo. Sve ovo kad pričamo o mrtvima, o kostima, o zakonu, o pravdi, radi čega je to? Mislim, ja ne želim da banalizujem, ali na kraju krajeva, sve se svodi na ratnu odštetu i možda smo blizu nekoj pravdi. (Damir Nikšić, reditelj iz BiH, Regionalne konsultacije sa umetnicima, Beograd, Srbija, 16. decembar 2006.)

Regionalno telo za istinu o prošlosti najviše bi pomoglo u stvaranju zajedničkog istorijskog pamćenja.

Ja sam pristalica da se o tom nasleđu ili o toj istoriji razgovara ili da se u vezi s tim koriste više raznih načina, pa jedan od instrumenata za koji mi se čini da bi možda doprineo potpunijem viđenju te prošlosti je formiranje regionalnog tela za utvrđivanje činjenica o toj prošlosti (Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Srbija, Regionalne konsultacije sa umetnicima, Beograd, Srbija, 16. decembar 2006.)

Ako se govori o instrumentu koji će se približiti nekom našem idealu rješavanja pitanja istorijskog pamćenja, koje nije strogo umjetnički instrument ili nije uopće umjetnički, nego je znači jedan društveni, socijalni i politički možda i antropološki instrument, za mene to jeste Komisija za istinu i pomirenje. I ja bih volio kada bi postojala jedna takva komisija na tlu bivše Jugoslavije koja bi omogućila ljudima koji nose teret zločina u sebi i onim ljudima koji nose teret žrtve u sebi da iskomuniciraju to na jednom širem nivou, jer taj zločin i ta žrtva su masovni i sudovi će moći samo djelomično da to pitanje riješe. (Haris Pašović, pozorišni reditelj iz BiH, Regionalne konsultacije sa umetnicima, Beograd, Srbija, 16. decembar 2006.)